
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

УДК 94(477)«2014-2018»

DOI: 10.32626/2309-7086.2022-19.192-201

Олег Ананьїн

ORCID 0000-0001-8757-1663

*кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
старший офіцер Головного центру супроводження програм розвитку
(Офіс реформ) Державної прикордонної служби України*

БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ»: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

Досліджено історію протидії російській агресії на державному кордоні України. В історичних реаліях України «гібридна війна», попри свою відмінність від традиційних уявлень про природу воєнного протиборства, безпосередньо пов'язана з безпекою державного кордону. Для української держави російська агресія розпочалася саме з прикордонної території, де РФ використала методи «гібридної війни». Згодом всі характерні особливості «гібридної війни» проявилися саме у прикордонні. Гібридний характер російської агресії довів нагальну необхідність глибокого вивчення, всебічного обґрунтування та негайного впровадження відповідних змін у структурі, функціях та повноваженнях суб'єктів системи забезпечення національної безпеки, складовою якої є і безпека державного кордону.

Ключові слова: «гібридна війна», російсько-українська війна, російська агресія, історичний досвід, безпека державного кордону, державний кордон, бойові дії, антитерористична операція, Операція об'єднаних сил, Державна прикордонна служба України.

Постановка проблеми. Історія охорони державного кордону у різних історичні періоди завжди була пов'язана із процесом державотворення України. У зв'язку з цим, дослідження генези національної системи забез-

печення безпеки державного кордону завжди займали відповідне місце в українській історичній науці.

Зі здобуттям нашою державою незалежності, її прикордонна інституція, взяла орієнтир на європейський зразок прикордонної охорони, для якої основними є правоохоронні функції.

З 2003 р. у Державній прикордонній службі України (далі – Держприкордонслужба) впроваджувалися європейські практики у сфері прикордонної безпеки відповідно до загроз, які були актуальними на той період.

У 2014 р. агресивні дії рф, за якими у сучасному науковому дискурсі закріпилася назва «гібридна війна», суттєво змінили вектори цих загроз. Які з часом стали довгостроковими та почали впливати на національну безпеку не лише України, а й всієї Європи в цілому. Тому, звичайно, що перед вітчизняними та іноземними науковцями у різних галузях знань, актуалізувалися завдання із осмислення масштабів такої війни та пошуку механізмів протидії цьому новому виклику [16; 2].

Зокрема, вчені із Національного університету оборони України імені Івана Черняховського О. Сальнікова, В. Корендович, П. Мінаєв, С. Антоненко у своїх дослідженнях дійшли висновку: «Досвід, набутий Україною, показав особливості військової парадигми сучасної «гібридної війни», яка прискорила оборонні трансформації та структурні зрушення в секторі безпеки та оборони України спрямовані на мінімізацію загроз державному суверенітету, створення умов для відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону ...» [12, с.117].

Директор військових програм Центру Разумкова М. Сунгуровський у своєму виступі на Безпековому форумі в рамках 25-го Економічного форуму в Криниці (Польща) відзначав: «Боротьба за «прикордонні» країни вестиметься з використанням всього арсеналу сил і засобів та охоплюватиме практично всі простори, перетворюючи безпекове середовище на дуже нестабільне і слабо прогнозоване. Дуже складним завданням є прогноз та оцінка синергетичних наслідків такої боротьби як для окремих країн, регіонів, так і для всього світового порядку... Однак, наявні механізми відповідного впливу на суб'єкти міжнародних відносин не розраховані на нову реальність і потребують негайного перегляду. Водночас, до порушників існуючого світового порядку (зокрема, до Росії) мають застосовуватися чинні норми міжнародного права. В цьому полягають невизначеність і труднощі у врегулюванні сучасних конфліктів (старе вже відмирає, а нове ще не народилося), зумовлюючи турбулентність поточного перехідного етапу розвитку міжнародних відносин» [13].

Сучасний політолог В. Крутій проаналізував витоки «гібридних війн» та дійшов висновку, що їх слід шукати в минулому. Вони набули досконалих форм та активно застосовувалися в сучасних умовах комбінованої (гібридної) боротьби соціально-політичних суб'єктів на міжнародній арені, зокрема: політичні; ідейно-пропагандистські; мас-медійні; воєнні; збройно-комерційні; культурні; конфесійні. За висновками В. Крутія «гібридні війни» ХХІ ст., вимушеним учасником яких у контексті ініційованої рф реставрації російського імперіалізму стала Україна, мають об'єктивні витоки в історичному минулому [6].

Фахівець у галузі права М. Тараненко зазначав: «...гібридна війна, розв'язана проти України російським керівництвом має свою передісторію, прояви якої мали місце ще на початку ХХ ст. під час більшовицької агресії на території УНР, а згодом Фінляндії, Польщі та інших держав... При цьому держава-агресор, розв'язавши військовий конфлікт, залишала-ся публічно непричетною до нього» [14, с.199].

Історик В. Головкив вивчав проблему російського втручання у внутрішні справи України впродовж 2014 р., у тому числі, окупацію Криму та збройну агресію, із визначенням наслідків такої агресії для України. Вчений дійшов висновку, що якісне посилення оборонного потенціалу та відновлення територіальної цілісності держави будуть не неможливі без радикальних політичних і соціально-економічних реформ [1].

Метою дослідження є узагальнення історичного досвіду протидії «гібридній війні» рф проти України на державному кордоні, з визначенням основних проблем, з якими зіштовхнулася Держприкордонслужба та вжитих заходів щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. В історичних реаліях України «гібридна війна», попри свою відмінність від традиційних уявлень про природу воєнного протистояння, безпосередньо пов'язана з безпекою державного кордону.

Сучасні науковці-прикордонники, зокрема О. Трємбовецький та Б. Олексієнко зазначали: «З першого дня збройного конфлікту на сході нашої держави брали участь прикордонники. Слова «кордон» і «агресія» сьогодні майже синоніми. Відомче гасло «З кордону починається держава» по праву стає державним. Специфіка збройного протистояння, а також місце і роль Державної прикордонної служби України у цій війні потребує уточнення» [15, с.233].

Вивчаючи історію «гібридної війни» рф проти України, варто звертати увагу на той факт, що до 2014 р. небезпеку з боку росії майже ніхто із вищого воєнно-політичного керівництва України серйозно не сприймав. Російська загроза не сприймалась, навіть, і після абсолютно неочікуваного інциденту на українському прикордонні – спроба захоплення українського острова Коса Тузла в Керченській протоці [5].

Для України російська агресія розпочалася саме з прикордонної території АР Крим – першого об'єкту, де рф використала методи «гібридної війни». Згодом, всі характерні особливості «гібридної війни» проявилися саме у прикордонні. Виходячи із аналізу інформації Держприкордонслужби про обстановку на державному кордоні [3], основними загрозами були:

- створення російськими ЗМІ у східних прикордонних областях України та АР Крим відповідного інформаційного поля (антиукраїнська пропаганда) з метою дискредитації державної влади та правоохоронних органів;
- деструктивний інформаційно-психологічний вплив на особовий склад збройних сил та правоохоронних органів;
- накопичення підрозділів збройних сил рф (під виглядом військових навчань) у районах, прилеглих до кордону України, з метою відкритої демонстрації військової сили;
- активізація діяльності проти України всіх видів розвідок;
- блокування із використанням місцевого цивільного населення роботи пунктів пропуску через державний кордон;

- напади озброєних колаборантів на прикордонні наряди, пункти пропуску та підрозділи охорони державного кордону;
- обстріли місць дислокації прикордонних підрозділів та пунктів пропуску з території рф, знищення їхньої інфраструктури;
- ведення диверсійно-розвідувальних дій регулярними військовими підрозділами та силами спеціального призначення рф, у тому числі з використанням українських громадян із місцевого населення прикордоння;
- спроби переміщення через ділянки державного кордону зброї, боєприпасів та матеріально-технічних засобів для забезпечення колаборантів та російських окупаційних адміністрацій «ДНР/ЛНР».

Виходячи із інформаційно-аналітичних матеріалів Адміністрації Держприкордонслужби [7-10], у відповідь російській «гібридній війни» на кордоні прикордонна інституція в межах наявних можливостей вживала можливих адекватних заходів. Основні зосереджувалися на:

- веденні розвідувальних, оперативно-розшукових та режимних заходів у межах компетенції Держприкордонслужби;
- участі у боротьбі з диверсійно-розвідувальними групами та охороні й обороні об'єктів прикордонної інфраструктури;
- облаштуванні в інженерному відношенні пунктів пропуску, посиленні контрольних та безпекових заходів;
- запровадженні діяльності зведеної робочої групи щодо контролю за переміщенням через державний кордон так званих «гуманітарних конвоїв» з боку рф;
- здійсненні пропуску осіб і транспортних засобів через визначені контрольні пункти в'їзду/виїзду на лінії розмежування у Донецькій та Луганській областях;
- забезпеченні режимних заходів у смузі безпеки на лінії розмежування та в акваторії Азовського моря;
- виконанні інших завдань з урахуванням змін обстановки.

Якщо здійснити узагальнення історичного досвіду з протидії «гібридній війни» на державному кордоні, то у цьому контексті діяльність Держприкордонслужби можна умовно розділити на три етапи, із зазначенням заходів, на яких доцільно сконцентрувати дослідницьку увагу.

Перший етап – з анексії АР Крим до червня 2014 р.

Попереджаючи блокування силами Чорноморського флоту рф корабельного складу Морської охорони в основних пунктах базування, кораблям завдяки оперативному прийнятому рішенням вдалося вчасно перебазуватися до Одеси та Маріуполя. Надалі було здійснено їх переформування для виконання завдань на нових ділянках. За рахунок особового складу передислокованого з АР Крим, та наявних ресурсів сформовано Азово-Чорноморське регіональне управління та Херсонський прикордонний загін, виставлено нові відділи прикордонної служби, які з квітня приступили до виконання завдань. У стислі терміни у визначених пунктах контролю на адміністративній межі Херсонської області з АР Крим організовано контроль в'їзду-виїзду громадян. Нарощення зусиль на цьому напрямку дало змогу забезпечити дієву протидію спробам місцевих колаборантів

потрапити у східні та південні регіони країни для подальшої дестабілізації обстановки. Крім того: створено 7 позаштатних мотоманеврених груп для дій на Сході України та адмінмежі з АР Крим; сформовано та задіяно у бойових діях систему прикордонних резервів; для здійснення посиленої охорони морської ділянки державного кордону залучався корабельний склад загону Морської охорони (Маріуполь), що був виведений з АР Крим, а для ведення повітряної розвідки – прикордонна авіація. На жаль, у цей період прикордонні підрозділи були озброєні лише стрілецькою зброєю, без бронетехніки та засобів вогневої підтримки.

Другий етап – з червня по вересень 2014 р.

Для відновлення контролю за державним кордоном були створені тактичні угруповання «Кордон» та «Північ». Бойові дії прикордонних підрозділів спрямовувалася на закріплення на відповідних рубежах, підготовку районів оборони. У цей же час прикордонники зазнавали потужних артилерійських ударів з боку незаконних збройних формувань колаборантів на Донбасі та збройних сил рф. Охорона (захист) державного кордону здійснювали у взаємодії з підрозділами Збройних Сил України, СБУ та МВС в рамках виконання завдань Мирного плану Президента України.

Третій етап – з вересня 2014 р. до повномасштабного збройного вторгнення 24 лютого 2022 р.

Спільно з іншими відомствами сектору безпеки і оборони прикордонники брали активну участь в антитерористичній операції на Сході України, Операції об'єднаних сил та забезпечували не тільки охорону, але й оборону державного кордону. Внесено суттєві корективи в організацію оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби, що потребувало відповідного кадрового, матеріально-технічного, бойового та інших видів забезпечення. Проведено заходи щодо нарощування можливостей органів та підрозділів Держприкордонслужби, зокрема: створено Донецько-Луганське регіональне управління; Краматорський та Лисичанський прикордонні загони. Загалом для нарощування зусиль у районі антитерористичної операції та збільшення цільності охорони (захисту) державного кордону в Держприкордонслужбі створено систему бойових резервів загальною чисельністю до 4 000 чол. (прикордонні комендатури швидкого реагування, оперативно-бойові прикордонні комендатури, оперативні зенітно-артилерійські прикордонні застави, оперативні протитанкові прикордонні застави); додатково розгорнуто нові відділи прикордонної служби та відділи прикордонної служби оперативно-розшукової спрямованості. В органах охорони державного кордону створені оперативні мобілізаційні резерви першої черги, сформовані з числа військовозобов'язаних, які проходили службу за частковою мобілізацією протягом 2014-2015 рр. та були звільнені у 2015 р.

Враховуючи набутий досвід доцільно визначити основні проблеми, з якими зіштовхнулася Держприкордонслужба та вжиті заходи із їх вирішення:

Перше: відсутність чіткої взаємодії між відомствами сектору безпеки і оборони, через що не були реалізовані довоєнні плани щодо забезпечення прикриття державного кордону.

На початку «гібридної війни» прикордонні підрозділи діяли самостійно з використанням лише наявних сил та засобів (оборона від нападів міс-

цевих колаборантів на відділ прикордонної служби «Станічно-Луганське», управління Луганського прикордонного загону, пункти пропуску через державний кордон «Довжанський», «Ізварине», «Маринівка» тощо).

Станом на 2015 р. сили та засоби Держприкордонслужби вже діяли за єдиним задумом штабу Антитерористичній операції у взаємодії із Збройними Силами України, підрозділами МВС, СБУ та Фіскального службою.

Для підтримки взаємодії від Адміністрації Держприкордонслужби на постійній основі виконували завдання оперативні групи Держприкордонслужби в Генштабі Збройних Сил України та штабі Антитерористичній операції.

Друге: неготовність прикордонних підрозділів до самостійного ведення бойових дій, зокрема через відсутність важкого озброєння та техніки.

Вже з 2015 р. Держприкордонслужба мала бронетехніку різного типу та групову зброю, у тому числі міномети, засоби протитанкової боротьби та ураження повітряних цілей. Незважаючи на обмежене фінансування збережено потенціал Морської охорони та прикордонної авіації.

Третє: відсутність підрозділів з інженерного забезпечення. Як наслідок – місця дислокації прикордонних підрозділів та місця несення служби прикордонних нарядів не були обладнані у фортифікаційному відношенні. З метою усунення цієї суттєвої проблеми було створено інженерно-саперні підрозділи (з відповідними фахівцями та технікою). Силами цих підрозділів було надано допомогу підрозділам охорони кордону в облаштуванні місць несення служби та місць дислокації прикордонних підрозділів. Ці заходи дали змогу значно зменшити бойові втрати серед особового складу.

Четверте: недоукомплектованість особовим складом підрозділів Держприкордонслужби. З 2015 р. в районі проведення Антитерористичної операції контрольні, режимні та оперативно-бойові завдання виконували оперативно-військові відділи «Краматорськ» та «Велика Новосілка». Згодом оперативно-військовий відділ «Велика Новосілка» було скорочено. Оперативно-військовий відділ «Краматорськ» приведено до нового складу, до якого було введено три прикордонні загоони (Донецький, Луганський, Краматорський) та загін Морської охорони (Маріуполь).

Завдяки змінам, внесеним до Закону України «Про Державну прикордонну службу України» про збільшення чисельності прикордонної інституції на 3 тисячі військовослужбовців [11] створено бойові резерви у складі:

- трьох прикордонних комендатур швидкого реагування (у подальшому ці підрозділи планувалося застосувати у заходах по відновленню контролю за неконтрольованою ділянкою державного кордону та з локалізації (ізоляції) тимчасово окупованих районів Донецької та Луганської областей);
- оперативно-бойових прикордонних комендатур, протитанкових та зенітно-артилерійських прикордонних застав;
- підрозділів швидкого реагування «Дозор».

П'яте: недостатній рівень військової підготовки особового складу (тактика, застосування та експлуатація бронетанкової техніки та артилерії, інженерне забезпечення бою).

Для усунення цієї проблеми керівництво Держприкордонслужби кардинально змінило систему професійної підготовки персоналу. Зокрема:

- внесено корективи до базових програм відомчих навчальних закладів, посилено загальновійськову підготовку з відновленням тактичних дисциплін, особливу увагу приділено тактичній медицині;
- у процес навчання поступово запроваджувалися стандарти НАТО.

Шпосте: потужний деструктивний інформаційно-психологічний вплив на особовий склад Держприкордонслужби.

До війни прикордонні підрозділи комплектувалися за територіальним принципом, що призвело до прямої залежності особового складу від певних місцевих соціальних умов (вплив з боку родичів, знайомих, пропаганди тощо). З 2015 р. комплектування підрозділів у зоні бойових дій здійснювалося на добровільних засадах з усіх регіонів України. Створено підрозділ протидії інформаційним загрозам.

Окрім всього вищенаведеного, на державному рівні, проводилися масштабні заходи із інженерно-технічного облаштування українсько-російського кордону. З метою планового виконання заходів, за дорученням Президента України Адміністрацією Держприкордонслужби було розроблено План заходів щодо інженерно-технічного облаштування українсько-російського кордону, територій прилеглих до районів проведення антитерористичної операції та АР Крим (затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 № 439-р), який передбачав інженерно-технічне облаштування територій, прилеглих до державного кордону.

Процес роботи над інженерними заходами продемонстрував те, як пошук нових оптимальних варіантів інженерно-технічного облаштування кордону призвів до відходу від застарілих ідей масштабних укріплених районів на основі довготривалих фортифікаційних споруд на користь побудови єдиного комплексу інтелектуальної системи охорони, де різні високотехнологічні (сигналізаційні, відео, тепловізійні, радіолокаційні, безпілотні, інформаційно-телекомунікаційні) засоби дозволяють в режимі он-лайн контролювати ділянки кордону та оперативно реагувати на їх порушення [4].

Висновки. «Гібридна війна» рф проти України чітко продемонструвала зміну характеру сучасних збройних конфліктів, в умовах яких неможливо вести збройну боротьбу тільки традиційними військовими методами.

Гібридний характер російської агресії довів нагальну необхідність глибокого вивчення, всебічного обґрунтування та негайного впровадження відповідних змін у структурі, функціях та повноваженнях суб'єктів системи забезпечення національної безпеки, складовою якої є і безпека державного кордону.

Врахування історичного досвіду має стати реальним процесом в контексті впровадження державних рішень, визначених у стратегічних документах, які визначають реформи сектору безпеки і оборони держави.

Список використаних джерел і літератури:

1. Головка В.В. Україна в умовах антитерористичної операції та російської збройної агресії. *Український історичний журнал*. 2014. С. 176-193.
2. Горбулін В.П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. Київ: НІСД, 2017. 496 с.

3. Інформаційне зведення про обстановку на державному кордоні та результати оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України. Адміністрація ДПСУ. Київ, 2014. 57 с.
4. Інформаційні матеріали щодо стану інженерно-технічного облаштування державного кордону. Адміністрація ДПСУ. Київ, 2018. 51 с.
5. Кириленко В.А., Назаренко В.О., Серватюк В.М., Бляшенко О.В. Перші кроки гібридної війни: російсько-український інцидент 2003 року в Керченській протоці: монографія. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2016. 120 с.
6. Крутий В.О. Витоки гібридних війн: досвід ХХ століття. *Держава і право. Серія: Політичні науки*. 2017. Вип. 77. С. 148-158.
7. Назаренко В. Біла книга – 2015. *Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України*. Адміністрація ДПСУ. Київ, 2016. 240 с.
8. Цигикал, П. Біла книга – 2017. *Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України*. Адміністрація ДПСУ. Київ, 2018. 120 с.
9. Цигикал П. Біла книга – 2018. *Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України*. Адміністрація ДПСУ. Київ, 2019. 112 с.
10. Нікіфоренко В. Біла книга – 2019. *Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України*. Адміністрація ДПСУ. Київ, 2020. 79 с.
11. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 9 квітня 2015 року № 306-VIII (із змінами). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030661?an=2> (дата звернення: 12.01.2023).
12. Сальнікова О., Корендович В., Мінаєв П., Антоненко С. Аналіз воєнних аспектів гібридної війни: їх зміст та уроки протидії. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2018. Вип. 2 (32). С. 111-118.
13. Сунгуровський М. Гібридна війна: уроки російсько-українського конфлікту. Разумков Центр. 2015. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/gibrydna-viina-uroku-rosiiskoukrainskogo-konfliktu> (дата звернення: 10.01.2023).
14. Тараненко М.М. Гібридна війна в Україні: історія та сучасність. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2016. Вип. 3/4 (31-32). С. 190-200.
15. Трємбовецький О., Олексієнко Б. Актуальні питання діяльності Державної прикордонної служби України в умовах збройної агресії Росії проти України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: військові та технічні науки. 2016. Вип. 1 (67). С. 231-241.
16. Amos C. Fox, Andrew J. Rossow. An Analysis of Russia's Hybrid War: An Assessment of Military Actions between Russia and Ukraine. The Land Warfare Papers, 112 march. The Institute of Land Warfare. Association of the United States Army. Arlington. Virginia. 2017.

References:

1. Holovko, V.V. (2014). *Ukraine v umovakh antyterrorystychnoi operatsii ta rosiiskoi zbroinoi agresii*. [Ukraine in the conditions of an anti-terrorist operation and Russian armed aggression]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. Vyp. 3. S. 176-193. [in Ukrainian].
2. Horbulin, V.P. (Ed.). (2017). *Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front: monohrafiia*. [Global hybrid war: the Ukrainian front]. Kyiv: NISD, 496 s. [in Ukrainian].
3. Informatsiine zvedennia pro obstanovku na derzhavnomu kordonі ta rezultaty operatyvno-sluzhbovoi diialnosti Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. [Summary of information on the situation at the state border and the results of

- operational and service activities of the State Border Service of Ukraine]. DPSU administration. Kyiv, 2014. 57 s. [in Ukrainian].
4. Informatsiini materialy shchodo stanu inzhenerno-tekhnichnoho oblashtuvannia derzhavnoho kordonu. [Informational materials on the state of engineering and technical arrangement of the state border]. DPSU Administration. Kyiv, 2018. 51 s. [in Ukrainian].
  5. Kyrylenko, V.A., Nazarenko, V.O., Servatiuk, V.M., Bliashenko, O.V. (2016). Pershi kroky hibrydnoi viiny: rosiisko-ukrainskyi intsydent 2003 roku v Kerchenskii prototsi: monohrafiia. [The first steps of a hybrid war: the Russian-Ukrainian incident of 2003 in the Kerch Strait]. Khmelnytskyi: ed. NADPSU. 120 s. [in Ukrainian].
  6. Krutii, V.O. (2017). Vytoky hibrydnykh viin: dosvid KhKh stolittia. [The origins of hybrid wars: the experience of the XX century]. *Derzhava i pravo. Serii: Politychni nauky*. Vyp. 77. S. 148-158. [in Ukrainian].
  7. Nazarenko V. (Ed.). (2016). Bila knyha – 2015. *Stratehichnyi biuletyn prykordonnoi bezpeky Ukrainy* [White book – 2015. Strategic bulletin of border security of Ukraine]. DPSU administration. Kyiv, 240 s. [in Ukrainian].
  8. Tsyhykal, P. (Ed.). (2018). Bila knyha – 2017. *Stratehichnyi biuletyn prykordonnoi bezpeky Ukrainy* [White book – 2017. Strategic bulletin of border security of Ukraine]. DPSU administration. Kyiv, 120 s. [in Ukrainian].
  9. Tsyhykal, P. (Ed.). (2019). Bila knyha – 2018. *Stratehichnyi biuletyn prykordonnoi bezpeky Ukrainy* [White book – 2018. Strategic bulletin of border security of Ukraine]. DPSU administration. Kyiv, 112 s. [in Ukrainian].
  10. Nikiforenko, V. (Ed.). (2020). Bila knyha – 2019. *Stratehichnyi biuletyn prykordonnoi bezpeky Ukrainy* [White book – 2019. Strategic bulletin of border security of Ukraine]. DPSU administration. Kyiv, 79 s. [in Ukrainian].
  11. Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 9 kvitnia 2015 roku № 306-VIII (iz zminamy). [On the State Border Service of Ukraine: Law of Ukraine dated April 9, 2015 No. 306-VIII (as amended)]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030661?an=2> [in Ukrainian].
  12. Salnikova, O., Korendovych, V., Minieiev, P., Antonenko, S. (2018). Analiz voienykh aspektiv hibrydnoi viiny: yikh zmist ta uroky protyidii. [Analysis of military aspects hybrid warfare's countering: content and lessons learned]. *Suchasni informatsiini tekhnologii u sferi bezpeky ta oborony*. Vyp. 2 (32). S. 111-118.
  13. Sunhurovskiy, M. (2015). Hibrydna viina: uroky rosiisko-ukrainskoho konfliktu. Razumkov Tsentr. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/gibrydna-viina-uroky-rosiiskoukrainskogo-konfliktu> [in Ukrainian].
  14. Taranenko, M.M. (2016). Hibrydna viina v Ukraini: istoriia ta suchasnist. [Hybrid war in Ukraine: history and modernity]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. Vyp. 3/4 (31-32). S. 190-200. [in Ukrainian].
  15. Trembovetskyi O., Oleksienko B. (2016). Aktualni pytannia diialnosti Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy v umovakh zbroinoi ahresii Rosii proty Ukrainy. [Actual issues of the State Border Service of Ukraine in the conditions of Russia's armed aggression against Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: viiskovi ta tekhnichni nauky*. Vyp. 1 (67). S. 231-241. [in Ukrainian].
  16. Amos C. Fox, Andrew J. Rossow. (2017). An Analysis of Russia's Hybrid War: An Assessment of Military Actions between Russia and Ukraine. The Land Warfare Papers, 112 march. The Institute of Land Warfare. Association of the United States Army. Arlington. Virginia.

SECURITY OF THE STATE BORDER OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF «HYBRID WAR»: HISTORICAL EXPERIENCE.

The history of countering Russian aggression on the state border of Ukraine is studied. The purpose of the article is to generalize the historical experience of opposing the «hybrid war» of the Russian Federation against Ukraine at the state border. The research methodology is based on the application of analytical, chronological, historical-systemic methods, which made it possible to determine the stages at which the border institution of Ukraine countered «hybrid» aggression on the state border, as well as measures, problems and ways to solve them. The scientific novelty of the obtained results lies in the comprehensive approach to the problem under investigation, which made it possible to generalize the historical experience of countering Russian aggression on the state border. In the historical realities of Ukraine, «hybrid war», despite its difference from traditional ideas about the nature of military confrontation, is directly related to the security of the state border. For the Ukrainian state, the Russian aggression began precisely from the border territory, where the Russian Federation used the methods of «hybrid warfare». Subsequently, all the characteristic features of the «hybrid war» manifested themselves precisely on the border territories. Conclusions. «Hybrid war» confirmed the change in the character of modern armed conflicts, in conditions of which it is impossible to conduct an armed struggle using traditional military methods. The hybrid nature of Russian aggression proved the urgent need for deep study, comprehensive justification and immediate implementation of appropriate changes in the structure, functions and powers of the subjects of the national security system, which includes the security of the state border. Taking into account the historical experience should become a real process in the context of the implementation of the state decisions defined in the strategic documents that determine the reforms of the security and defense sector of the state.

Key words: «hybrid war», Russian-Ukrainian war, Russian aggression, historical experience, security of the state border, state border, hostilities, anti-terrorist operation, Operation of joint forces, State Border Service of Ukraine.

Отримано: 18.10.2022 р.